

PHA 302 PREHİSTORİK EKONOMİ-EKOLOJİ

KONU 5: İNSANLIK TARİHİNİN BAŞLANGICI VE İLK EKONOMİK MODELLER

TOPLAYICILIK EKONOMİSİ

İnsanlar günümüzden yaklaşık 2.5 milyon yıl öncesinde ilk ekonomi modeli olarak görebileceğimiz avcılık-toplayıcılık sistemini gerçekleştirmişlerdir. Bu süreç insanlık tarihinin %99'luk bir kısmını kapsar. M.Ö. 10.000 civarına kadar bu sistem ve ekonomi modeli insanoğluna var olmayı sağlamıştır. Hemen hemen her koşulda, küçük ve hareketli topluluklar halinde yaşamışlardır. Hiç kuşkusuz bu, insanoğlunun benimsemiş olduğu hem en başarılı ve esnek, hem de doğal ekosistemlere en az zarar veren yaşam tarzıdır.

İnsanlar bu yaşam tarzı sayesinde dünya üzerindeki her ekosisteme yayılabilmiş ve yalnızca rahatlıkla yiyecek bulabildikleri bölgelerde değil, Arktika'nın sert koşullarında, buzul çağı Avrupa'sının tundralarında, Avustralya ve güney Afrika'nın fazlasıyla kurak topraklarında da yaşayabilmiştir.

İnsanlar ve en yakın atalarının kökenleri ve ilk gelişimlerini çok az sayıdaki kanıtlardan çıkarmak zorundayız. Bu kanıtlar bazen bir çene kemiği ya da diş gibi küçük iskelet parçalarının fosillerinden ibaret olduğu için de bunları yorumlamak zor olmuştur. Bu koşullar doğal olarak uzmanlar arasında büyük tartışmalar yaşanmasına neden oldu ve her bir fosilin yapısını ve bu fosillerin birbirleriyle olan ilişkilerini açıklamak için, birbiriyle çelişik çok sayıda hipotez ortaya atıldı. Şimdiye dek bu kalıntıların, dünyanın ancak birkaç yerinde, özellikle de doğu ve güney Afrika'da bulunduğu gerçeği, insanoğlunun atalarının olası coğrafi kökenleri ve bu ilk insanların gelişimi ile ilgili açıklamaları büyük ölçüde etkiledi.

Yaklaşık 2-1,5 milyon yıl öncesine ait olan *Homo erectus* adı verilen fosillerin, günümüz insanların doğrudan atası olduğuna inanılmaktadır. Ama çok daha eski dönemlerden kalma fosiller de, özellikle vücudu dik tutabilmek (3,5 milyon yıl kadar önceye uzanan bir özellik) ve yaklaşık 2,5 milyon yıl öncesine ait ilk taş aletlerden anlaşıldığı kadarıyla, alet yapabilmek gibi çok belirgin “insan izleri”nin kanıtlarını taşır. *Homo erectus*’un en belirgin özelliği, yaklaşık 1100 cc’lik beyin büyüklüğüdür. Bu kapasite günümüz insanında görülen kapasitenin hemen hemen $\frac{3}{4}$ ’üdür. Bu ilk insanların Afrika’da ortaya çıktığına inanılmasına karşın, Asya’da bulunan fosiller durumu daha da karmaşık bir konuma sokmaktadır. Asya araştırmalarının sonuçları, *Homo erectus*’un Asya’lı, öte yandan Afrika’daki el baltası yapımcılarının ise *Homo ergaster* olarak adlandırılmalarına değin birçok yeni görüşler sunmuştur. Bu konuyu daha detaya götürmek konumuzun amacını aşacaktır.

Her şeye rağmen, elimizdeki arkeolojik kanıtlara göre *Homo ergaster*, *Homo sapiens* adı verilen ve anatomik açıdan günümüz insanını yansıtan ilk iskelet yapısının doğu ve güney Afrika’da ortaya çıktığı döneme kadar varlığını sürdürmüştür. Neredeyse 30.000 yıl öncesinde modern insan tüm dünyaya yayılmıştır. Bununla birlikte, modern insanın kökeni de günümüzden yaklaşık 300-250.000 yıl öncesinde güney Afrika’da ortaya çıkmıştır. Modern insanların dünya üzerinde görülmesinden önceki dönemlerde, insan toplulukları avcılıktan çok, toplayıcı ve leş yiyicilik gibi bir ekonomi modeline sahipti. Çünkü ellerindeki ekipmanlar, yani aletler avlanabilmeleri için yeterli düzeyde gelişkin değildi. Ancak bulabildikleri yiyecekleri parçalayabilecek aletlere de sahiptiler. İşte o dönemlerde insanoğlunun yaklaşık olarak 1 milyon yıl boyunca kullandığı ve elindeki tek önemli alet olan

şey, el baltaları olabilmıştır. Bu olgu hiç değişmeden 1 milyon yıl boyunca insanoğluna hizmet etmiştir. Ancak onları da ayakta tutabilmiştir.